

ACC. N:R M. 16165:1-8.

Landskap: Småland Upptecknare: Nelav Levinsson, Hestra
Härad: Mo Berättare: " " "
Socken: Öxeryd Berättarens yrke: lantbrukare
Uppteckningsår: 1963 Född år 1903 i Öxeryd

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Präfsor och väfsning. s. 1-8.
(teckn. sid. 8.)

LuF 120

19/2-63

Räfsor och räfsning.Benämning.

Namnet var räfsa. räfsehuvudet räfseskäftet räfssepinnar var uttrycket för räfsans olika delar. På äldre språk Riva, rivehuve. Olika namn på räfsorna vet jag inte. Men rävsorna voro av två slag de voro lika i konstruktionen men en del voro grövre och andra smäckrare gjorda. När höet var tort och skulle stackas ihop gick någon före vanligtvis karlarna och räfsade ihop det mesta av höet på äldre språk kallades detta att subba ihop höet. efter karlarnas grovräfsning (subbing) kom kvinnorna efter och räfsade det som var kvarlämnat detta kallades att grannräfsa. De som räfsade kallades räfserskor.

Konstruktion.

Skaft: virke vanligtvis gran och skulle den vara lätt togs ej kärnan utan kvallen av trädet till skaft. Längden 1,80-1,90 m. vanligtvis rakt i nederdelen men förekom även klüvet. självvuxna klykor till skaft nyttjades också.

Huvud: Vanligtvis av ek, men även av björk och ask förekom. ändarna svängda inåt mot skaftet. fäst vid skaftet med träpluggar, en av pinnarna som räfsades med satt mittigenom skaftet Plåtskoning först under senare tid. Huvudets längd C:a 55 cm.

Sens 120

Pinnar:

Längd c:a 8 cm. trä. rönn och ek. antal pinnar 19-21 handtäljda. hålen raka. Pinnarna skars av ovanpå huvudet så de var jämnskurna med detta. Pinnarna satt i någolunda rät vinkel eller kanske en aning lutande inåt. Stålpinnar någon gång på fyrtiotalet, men det var svårt att laga om de gick sönder varför de ej medförde någon större framgång. Men även plasträfsor har under de senare åren förekommit.

Bågar. Som jag redan nämnt förekom sällan räfsor med bågar men de som förekom hade två bågar som tillkom på så vis att i ändan av skaftet skars undan en bit i mitten på så vis uppstod två bågar som böjdes isär och fastsattes i räfsan. För att det skulle gå lätt att böja dem isär kunde man sätta ner ändan med bågarna i kokande vatten så blev trädet mjukt och böjligt och gick ej av vid isättningen. Medsänder skiss. Räfsans konstruktion har ej nämnvärts förändrats på de senaste 60 åren.

Dekoration: Räfsorna voro alltid omålade, endast oljade för att de skulle bliva glatta och motstå röta och på sätt bliva mera hållbara. Några andra dekorationer förekom inte. Några fästmöräfsor har jag inte hört omtalas.

Öfversikt av räfsor:

Olika slag av rävsor:

Jag har redan nämnt därom , se också bifogad skiss.

Räfsor vid bindning av säd förekom inte här.

Hästräfsor började användas här omkring 1910. De första voro av Armerikanskt fabrikat alltså importerade. Men ganska snart började tillverkning i Sverige på platser där övriga lantbruksmaskiner och redskap tillverkades såsom Kullbergs i Västerås m.m Vi köpte den första hästräfsan 1911 det var en av de första som förekom här, det var en armerikanskt fabrikat M:c Cormik. Dessa räfsor var med hjul alltså ej släpräfsor dessa började användas här betydligt senare.

Utseedet på hästräfsorna med hjul har till utseedet ej nämnvärts förändrats från den första till de som nu förekommer. De användes både vid slätter och på stubbåkrar och förekommer ännu , men grovgörat sker ju med släpräfsan. Släpräfsorna kom mera allmänt i bruk först omkring 1930-40

Släpräfsan användes endast för hopsanling av hö och gräs. Dragkraft har varit och är väl ännu hästen men även släpräfsor för traktor har nu börjat att användas.

Att särskilda räfsor brukades för de efterfrågade göromålen tångtåkt m.m känner jag inte till.

Tillverkning.

Tillverkning av räfsor för hand förekommer numera inte denna tillverkning upphörde nog här omkring 1920. Nu tillverkas räfsorna maskinellt. I början av 1900 talet fanns här flera goda räfsmakare en av dessa den bästa fanns i Åsenhöga socken och hade smeknamnet lilla Kajsa vad det rätta namnet vet jag inte. Lagade en söndrig räfsa gjorde ~~en~~ någon själv på gården. Livslängden på räfsan varierade nog ganska mycket 3 år men kunde bliva både under och över det fanns kanske de som kunde ha den i tio år. Reservpinnar medfördes vid slåttern, om man var långt från hemmet.

Inköp. Varje räfsmakare hade sina kunder och före slåttern var det vanligt att han vandrade runt till dessa medförande sina tillverkade räfsor, som regel köptes nog någon ny räfsa varje år. det gick att beställa lösa skaft och huvud. Pinnar till ombyte gjordes av folket själva på gårdarna oftast av gamlefar på gården som ej orkade utföra något tungt arbete. En god räfsa skulle liggaväl till i händerna, vara god att hålla uti, vara lätt med kvistrent skaft som också var starkt och stadigt inte böjde sig. Lanthandeln började att sälja räfsor när räfsmakarna upphörde och tillverkningen blev maskinell. (1930) Den som gick ^{VP} slätterarbete och räfsade hos flera olika bönder hade namnet inpräntat på sin räfsa.

Någon bestämd ålder när en räfsare började kan nog inte sättas, man kunde nog börja att räfsa i 10 års åldern men det var väl inget att räkna med förrän efter konfirmationen. Räfsningen var väl huvudsakligen ett kvinnfolksarbete, om man undantager ihoftagning och vändning av hö då alla var med undantagandes den som lastade och körde höt när det skulle köras in. Det ^valldeles klart att det kunde vara stor skillnad på räfsarna, liksom i allt annat arbete fodrades det färdighet och den ena var kanske också av naturliga skäl bättre lämpad än en annan för just detta arbete. Nog var det någon gång kappräfsning också, men någon särskild utmärkelse förekom inte. Hur många slätterkarlar en god räfsare kunde hinna med? Ja det är svårt att besvara många faktorer inverkade här. Var det bra gräs gick det lättare för den räfsande att hinna med, då hade hon bara att slå isär skårorna som blev efter slätterkarlarna men var det tunt gräs måste gräset på vidare areal räfsas ihop för att det skulle bliva en någolunda stor hop gräs (höbreda) på ett ställe detta tog då längre tid för den räfsande, så var det också svårare att räfsa på sank mark t.ex. myrkark mark m.m. än på torrmark. Men i stort sett kunde en god räfsare hinna med tre slätterkarlar. Nog måste man beteckna räfsningen som ett hårt och tröttande arbete.

Att en god räfserska skulle ha sju tappar hö i vädret var ett uttryck som förekom. För undvikande av blåsor i händerna var enda medlet handskar.

Användning

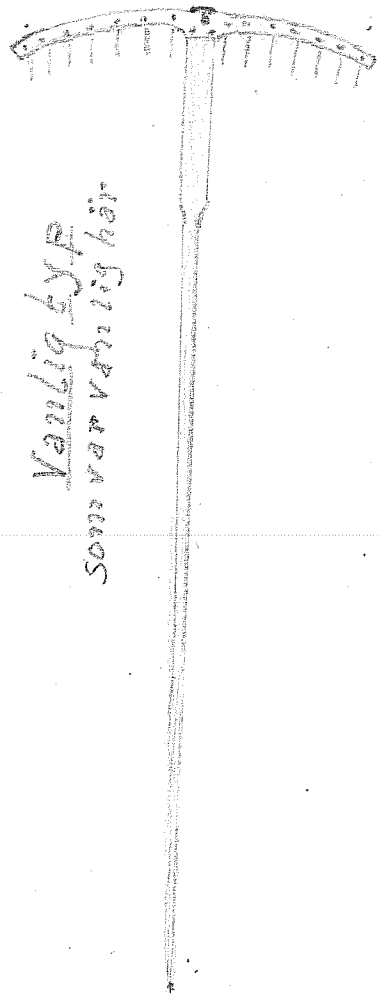
Varje räfsare hade i allmänhet sin egen räfsa. Naturligtvis fanns det tillgång på räfsor på den gård som lejde slätterfolk så att de lejda kunde få en räfsa där för dagen, men som jag redan nämnt ville var och en ha sin egen räfsa, detta vad det gällde kvinnfolken karlarna voro mindre nogräknade och om de tillfälligtvis skulle hjälpa till tog de första bästa räfsa som stod till buds. Om våren räfsades ris och löv ihop på slätterängarna arbetet utfördes av kvinnorna några särskilda räfsor härför förekom inte. Detta bruk kanske ännu i viss mån ännu finns kvar på någon gård, men i allmänhet är det upphört men var ganska brukligt till in på fentiotalet. Hur man räfsade samman gräset? Ja var det en äng med slät märk gick en räfsare i var sin kant och räfsagräset innåt mot varandra avståndet dem emellan kunde vara olika var det mycket gräs var, avståndet emellan dem mindre och tvärt om när det var mindre med gräs. Sedan breddes gräset isär till ett lagom tunnt och jämt lager. Var det däremot buskar och träd i slättern fick den räfsande räfsa ihop gräset omkring

buskar och träd och bära ut detta på närmaste slätt för att solen bättre skulle komma åt och torka det. Höet vändes alltid med räfsor. Även brukade lättare hö skjutas ihop med räfsan upp och nedvänd. Hötjugorna hade två horn. Lättare hö Naturligt gräs kunde bäras ihop med räfsa men ej klöver. I äldre tid brukades kanning med räfsa av hässjorna och såtarna de sistnämnda kallades här hökuvar numera kallas det också stackar. Där slätter av naturligt gräs förekommer måste också handräfsan användas. Något bruk av räfsan vid sädesbärgningen vet jag inte förekom, men räfsning av stubbåkern var vanligt till hästräfsan kom i bruk (1910) Vid trösklogen när de gamla tröskverken förekom alltså ej självrensande tröskverk, då räfsades halmen av från verket till den som sedan tog den med gaffel (reste klynna) och som vidare befodrade halmen till ladan. När räfsan för längre tid inte användes förvarades den i något uthus. när man tillfälligt ej använde den ställdes mot något träd vägg eller dylikt med huvudet uppåt. Räfsan bars på olika sätt både i handen och på axeln.

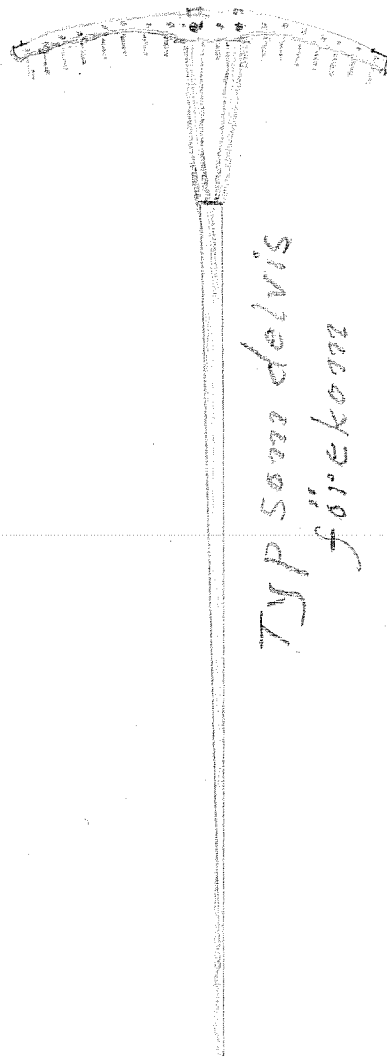
Övrigt. Var det så att två räfsare vars varandras räfsor råkade fastna i varandra med huvudena under räfsningen var det ett tecken på att dessa påföljande år träffade samman vid räfsning.

ACC. N:R M. 16165:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Vanlig tyP
Som var vanlig här

TYP som delvis
förekom